

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ
«ПОДІЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»**

**ФАКУЛЬТЕТ ВЕТЕРИНАРНОЇ МЕДИЦИНИ І ТЕХНОЛОГІЙ У
ТВАРИННИЦТВІ**

**Кафедра гігієни тварин та
ветеринарного забезпечення
кінологічної служби
Національної поліції України**

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
щодо проходження навчальної практики з дисципліни**

«Ветеринарна фармакологія»

**для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності Н6 (211) «Ветеринарна медицина»**

м. Кам'янець-Подільський

2026 р.

УДК 37.022.547

Укладачі:

Тетяна ТОКАРЧУК кандидат сільськогосподарських наук, доцент кафедри гігієни тварин і ветеринарного забезпечення кінологічної служби Національної поліції України

Рекомендовано до друку науково – методичною радою Закладу вищої освіти «Подільський державний університет» (протокол №2 від 25.03.2026р.

Рецензенти:

Анатолій ЛАВСЬКИЙ, начальник Кам'янець-Подільського районного управління Головного управління Держпротспоживслужби в Хмельницькій області

Тетяна КАРЧЕВСЬКА, кандидатка ветеринарних наук, доцентка, асистентка кафедри інфекційних та інвазійних хвороб ЗВО «ПДУ»

Методичні рекомендації щодо проходження навчальної практики з навчальної дисципліни «Ветеринарна фармакологія» для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності Н6 (211) «Ветеринарна медицина» / *Тетяна ТОКАРЧУК*. Кам'янець-Подільський: ЗВО «ПДУ», 2026. 23 с.

Методичні рекомендації розроблено з метою забезпечити здобувачів вищої освіти системною інформаційно-методичною базою для успішного проходження навчальної практики, що сприятиме закріпленню теоретичних знань із фармакології та формуванню практичних навичок раціонального застосування лікарських засобів у ветеринарній медицині.

© ЗВО «ПДУ», 2026

ЗМІСТ

	Стор.
Програма навчальної практики з дисципліни «Ветеринарна фармакологія»	4
Тема 1. Ознайомитись із обладнанням та роботою ветеринарних аптек закритого та відкритого типу, порядком забезпечення аптек лікарськими засобами, обліком ліків списку А і Б та звітністю в аптеці, відпуску ліків організаціями та приватними особами.	12
Тема 2. Оволодіти практичними навиками уведення лікарських форм в організм тварин.	14
Тема 3. Правила виготовлення гербарію. Зібрати гербарій лікарських та отруйних рослин.	16
Оцінювання результатів навчальної практики	20
Питання для підсумкового контролю	21
Використані та рекомендовані інформаційні джерела	22

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ПРАКТИКИ З ДИСЦИПЛІНИ

«Ветеринарна фармакологія»

Передмова

Навчальна практика з дисципліни «Ветеринарна фармакологія» є невід'ємною складовою підготовки майбутніх фахівців ветеринарної медицини. Вона покликана трансформувати теоретичні знання про лікарські речовини у практичні навички, необхідні для ефективної лікувальної та профілактичної роботи.

Програма практики охоплює три ключові вектори:

Фармацевтичний менеджмент та логістика: Ознайомлення з роботою ветеринарних аптек закритого та відкритого типу. Особлива увага приділяється нормативно-правовим аспектам: суворому обліку препаратів списків А (отруйні) та Б (сильнодіючі), правилам їх зберігання, приймання та звітності. Розуміння цих процесів є запорукою юридичної та професійної безпеки лікаря.

Фармакотехніка та маніпуляційна майстерність: Оволодіння практичними навичками введення лікарських форм різними шляхами. Студент повинен не лише знати дозування, а й впевнено володіти технікою ін'єкцій, інфузій та інших методів доставки ліків в організм тварини, враховуючи її фізіологічні особливості.

Ветеринарна фітотерапія та токсикологія: Вивчення флори через призму фармакології. Робота над гербарієм лікарських та отруйних рослин дозволяє майбутньому спеціалісту самостійно ідентифікувати компоненти кормової бази, що можуть як сприяти одужанню, так і стати причиною важких отруєнь.

Важливо: Під час проходження практики студент має неухильно дотримуватися правил техніки безпеки при роботі з тваринами та регламентів

поводження з агресивними хімічними речовинами. Ці методичні вказівки стануть вашим путівником у просторі практичної фармакології, забезпечуючи надійний фундамент для подальшої клінічної діяльності.

Мета навчальної практики

Допомогти студенту систематизувати знання щодо організації аптечної справи, опанувати техніку застосування препаратів та навчитися розпізнавати біологічні ресурси природи (лікарські та отруйні рослини).

Завдання навчальної практики

Основними завданнями навчальної практики з дисципліни «Ветеринарна фармакологія» є:

- Аналіз структури ветеринарної аптеки:** Вивчити планування, обладнання та організацію робочих місць в аптеках закритого (при господарствах/клініках) та відкритого типу.
- Вивчення логістики лікарських засобів:** Ознайомитися з порядком замовлення, приймання та перевірки якості медикаментів, що надходять до аптеки.
- Опанування обліку препаратів списку А та Б:** Вивчити правила ведення журналів суворого обліку для отруйних та сильнодіючих речовин, умови їх зберігання у спеціальних сейфах або шафах.
- Документальний супровід та звітність:** Ознайомитися з формами внутрішньої аптечної звітності, правилами списання препаратів та подання звітів про використання ліків.

- **Вивчення правил відпуску ліків:** Опрацювати порядок видачі препаратів за рецептами та вимогами для організацій, а також процедуру продажу лікарських засобів приватним особам.
- **Підготовка інструментарію до маніпуляцій:** Навчитися правильно підбирати та стерилізувати інструменти (шприци, голки, зонди) для введення різних лікарських форм.
- **Відпрацювання технік введення препаратів:** Оволодіти практичними навичками підшкірних, внутрішньом'язових, внутрішньовенних та пероральних (через рот) способів введення ліків тваринам.
- **Ботанічна ідентифікація рослин:** Провести польові дослідження для пошуку та розпізнавання лікарських і отруйних рослин у їхньому природному середовищі.
- **Збір та консервація рослинної сировини:** Опанувати методику правильного збору (час, фаза вегетації) та технологію сушіння рослин для збереження їхніх фармакологічних властивостей.
- **Формування навчального гербарію:** Оформити гербарій згідно з правилами (етикетування, морфологічний опис), систематизувавши зібрані рослини за їхньою дією на організм тварин.

Здобувач повинен знати:

- **Нормативно-правову базу:** Основні положення законодавства, що регулюють обіг ветеринарних препаратів, та вимоги до ліцензування аптечної діяльності.
- **Класифікацію ветеринарних аптек:** Відмінності в організації, завданнях та структурі аптек відкритого (роздрібних) та закритого (лікарняних/господарських) типу.

- **Правила зберігання ліків:** Вимоги до температурного, світлового та вологісного режимів зберігання різних груп препаратів (термолабільних, вогненебезпечних тощо).
- **Токсикологічну класифікацію (Список А і Б):** Перелік отруйних та сильнодіючих речовин, а також особливі вимоги до їх маркування, зберігання та охорони.
- **Порядок документообігу:** Форми рецептурних бланків, правила реєстрації прибутково-видаткових операцій та терміни зберігання звітної документації.
- **Шляхи та методи введення ліків:** Теоретичне обґрунтування вибору методу введення (ентерально, парентерально, місцево) залежно від виду тварини та очікуваного ефекту.
- **Фармакодинаміку та фармакокінетику:** Механізми дії основних груп лікарських засобів, швидкість їх всмоктування, розподілу та виведення з організму.
- **Морфологію лікарських та отруйних рослин:** Ботанічні ознаки, за якими здійснюється ідентифікація рослин, що мають лікувальні властивості або становлять загрозу для тварин.
- **Основи фітотоксикології:** Клінічні ознаки отруєння найбільш поширеними токсичними рослинами регіону та принципи надання першої допомоги.
- **Техніку безпеки та асептики:** Правила особистої гігієни, техніку безпеки при фіксації тварин та вимоги до стерильності під час виконання лікувальних маніпуляцій.

Здобувач повинен вміти:

- **Організовувати облік медикаментів:** Вести прибуткові та видаткові журнали, заповнювати картки складського обліку та проводити інвентаризацію залишків у ветеринарній аптеці.
- **Працювати з препаратами суворого обліку:** Правильно оформляти документацію на відпуск ліків списку А (отруйні) та Б (сильнодіючі) згідно з чинними нормативами.
- **Перевіряти придатність препаратів:** Проводити візуальний контроль цілісності пакування, маркування та перевіряти терміни придатності лікарських засобів.
- **Здійснювати фіксацію тварин:** Вибирати та застосовувати безпечні методи фіксації різних видів тварин (великої рогатої худоби, коней, дрібних тварин) для проведення лікувальних маніпуляцій.
- **Готувати інструменти та операційне поле:** Проводити дезінфекцію рук, стерилізацію шприців та голочок, а також обробляти місце введення препарату антисептиками.
- **Виконувати ін'єкції різної складності:** Технічно правильно проводити підшкірні, внутрішньом'язові та внутрішньовенні введення розчинів, дотримуючись правил асептики та антисептики.
- **Застосовувати пероральні методи введення:** Вводити лікарські форми через рот (порошки, болюси, мікстури) за допомогою зондів або спеціальних пристроїв.
- **Ідентифікувати рослинну сировину:** Розпізнавати лікарські та отруйні рослини в польових умовах за морфологічними ознаками (листяками, квітами, стеблами).

□ **Збирати та монтувати гербарій:** Проводити правильний збір рослин, їх розправлення, сушіння та оформлення на гербарних аркушах з професійним етикетуванням.

□ **Надавати долікарську допомогу при отруєннях:** Оперативно обирати та застосовувати антидоти або сорбенти у разі підозри на отруєння тварини токсичними рослинами.

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МІСЦЕ ПРОВЕДЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ПРАКТИКИ

Навчальна практика проводиться відповідно до навчального плану під контролем викладачів кафедри та відповідальних осіб безпосередньо на базах практики.

1. Місця проведення практики

Базами для проходження практики можуть бути заклади та установи, що мають ліцензію на ветеринарну діяльність або роздрібну/оптову торгівлю ветеринарними препаратами:

- **Навчально-наукові лабораторії кафедри:** для відпрацювання навичок ідентифікації рослин та вивчення асортименту ліків.
- **Ветеринарні аптеки відкритого типу:** для вивчення правил реалізації препаратів населенню.
- **Ветеринарні клініки та аптеки закритого типу:** при державних установах ветеринарної медицини або приватних госпіталях.
- **Тваринницькі комплекси та фермерські господарства:** для відпрацювання практичних навичок введення ліків безпосередньо поголів'ю.

- **Природні угіддя (ліси, луки, пасовища):** для збору лікарських та отруйних рослин і формування гербарію.

2. Організаційні етапи

Процес проходження практики поділяється на три ключові фази:

1. Підготовчий етап:

- Проходження інструктажу з техніки безпеки (охорона праці, робота з агресивними речовинами, поводження з тваринами).
- Отримання щоденника практики та методичних вказівок.

2. Основний етап (виконавчий):

- Виконання щоденних завдань згідно з графіком.
- Збір матеріалів для гербарію та заповнення робочої документації.
- Консультації з куратором від бази практики.

3. Заключний етап:

- Оформлення гербарію.
- Тести

КЕРІВНИЦТВО ПРАКТИКОЮ

Успішне виконання програми навчальної практики забезпечується чіткою взаємодією між кафедрою та виробничим підрозділом (аптекою або клінікою).

1. Керівник від навчального закладу (викладач кафедри)

Керівник практики від кафедри здійснює науково-методичне забезпечення та загальний контроль за виконанням програми.

Обов'язки керівника:

- Проводить інструктаж щодо порядку проходження практики та оформлення звітної документації.
- Надає консультації студентам стосовно збору та сушіння рослин для гербарію.
- Контролює своєчасність прибуття студентів на бази практики.
- Проводить перевірку та оцінювання звітів, гербаріїв та результатів захисту практики.

2. Керівник від бази практики (спеціаліст виробництва)

Безпосереднє керівництво в аптеці чи клініці здійснює досвідчений ветеринарний лікар або фармацевт.

Обов'язки керівника:

- Ознайомлює студента з правилами внутрішнього розпорядку та технікою безпеки на конкретному об'єкті.
- Забезпечує доступ до робочих місць в аптеці (торговий зал, склад, матеріальна кімната).
- Демонструє порядок обліку препаратів списків А і Б та контролює роботу студента з аптечною документацією.
- Створює умови для відпрацювання навичок фіксації тварин та введення ліків.
- Наприкінці практики дає характеристику роботі студента та засвідчує щоденник підписом і печаткою.

3. Обов'язки здобувача (студента)

Керівництво практикою передбачає активну роль самого студента, який зобов'язаний:

- **Своєчасно** з'являтися на місце проведення практики.
- **Дотримуватися** вказівок керівників та етичних норм поведінки.

- **Вести щоденник**, де щодня фіксувати виконану роботу згідно з програмою.
- **Дбайливо ставитися** до майна аптеки та інструментарію.
- **Самостійно сформувати** гербарій лікарських та отруйних рослин відповідно до методичних вимог.

ТЕМА 1: Ознайомитись із обладнанням та роботою ветеринарних аптек закритого та відкритого типу, порядком забезпечення аптек лікарськими засобами, обліком ліків списку А і Б та звітністю в аптеці, відпуску ліків організаціями та приватними особами

1. Мета заняття

Сформувати у здобувачів цілісне уявлення про правові, організаційні та фармацевтичні аспекти роботи ветеринарної аптеки. Вивчити специфіку обігу лікарських засобів, що потребують особливого контролю, та опанувати порядок документообігу при взаємодії з організаціями та населенням.

Завдання для здобувачів

Під час проходження цього етапу практики здобувач зобов'язаний виконати наступне:

1. **Проаналізувати різницю** між аптекою *відкритого типу* (роздрібна торгівля) та *закритого типу* (обслуговування лише конкретного господарства чи клініки).
2. **Вивчити матеріально-технічну базу:** ознайомитися з обладнанням (холодильники, сейфи для списку А, ваги, шафи для інвентарю).

3. **Дослідити ланцюг постачання:** з'ясувати, як формуються замовлення на склад та які супровідні документи (накладні, сертифікати якості) підтверджують легальність ліків.
4. **Опанувати алгоритм обліку:**
  - **Список А (Venena):** отруйні та наркотичні засоби (зберігання у сейфах під печаткою, щоденний облік).
  - **Список Б (Heroica):** сильнодіючі речовини (окремі шафи, суворий контроль термінів).
5. **Ознайомитися з правилами відпуску:** вивчити порядок оформлення рецептів та актів-вимог для організацій (ферм, розплідників) та чеків/консультацій для приватних осіб.

Техніка безпеки та санітарні вимоги

Робота у ветеринарній аптеці вимагає суворого дотримання таких правил:

- **Особиста гігієна:** перебування у приміщенні аптеки дозволяється лише у чистому спецодязі (халат, шапочка).
- **Робота з хімікатами:** забороняється куштувати лікарські форми на смак або вдихати пари невідомих речовин. При розливі агресивних рідин (кислот, лугів) негайно повідомити керівника.
- **Пожежна безпека:** знати місця зберігання вогнебезпечних речовин (спирт, ефір) та розташування вогнегасників.
- **Зберігання:** чітко дотримуватися принципу роздільного зберігання дезінфектантів, зовнішніх та внутрішніх засобів.

Зміст основного матеріалу

Робота аптеки базується на суворій звітності. Основним документом є **Журнал обліку лікарських засобів**, у якому фіксується кожна одиниця товару. Для препаратів списків А і Б сторінки журналу мають бути

пронумеровані, прошнуровані та завірені печаткою територіального органу контролю.

- **Забезпечення аптеки:** здійснюється через дистриб'юторів, що мають відповідну ліцензію. Кожна партія товару обов'язково супроводжується сертифікатом відповідності серії.
- **Звітність:** включає місячні та квартальні звіти про рух товарно-матеріальних цінностей, а також акти на списання препаратів, термін придатності яких закінчився.

Підсумки

Після завершення розділу здобувач повинен вільно орієнтуватися в асортименті аптеки, вміти знайти необхідну інформацію в реєстрах та заповнити базову звітну документацію. Розуміння відповідальності за порушення правил зберігання отруйних речовин є критичним показником готовності студента до професійної діяльності.

ТЕМА 2: Оволодіти практичними навиками введення лікарських форм в організм тварин

Мета заняття

Набути практичного досвіду та технічної вправності у застосуванні різних способів введення лікарських речовин. Студент має навчитися обирати оптимальний шлях введення препарату залежно від його фізико-хімічних властивостей, стану тварини та необхідної швидкості терапевтичного ефекту.

Завдання для здобувачів

Під час відпрацювання навичок здобувач повинен:

1. **Підготувати тварину:** провести клінічний огляд та надійно зафіксувати тварину (використовуючи закрутки, станки або методи ручної фіксації) для безпечного проведення процедури.
2. **Підготувати поле маніпуляції:** опанувати техніку механічного очищення, вистригання шерсті та дезінфекції місця введення.
3. **Освоїти парентеральні методи:**
  - **Підшкірні ін'єкції:** введення розчинів у ділянки з розвиненою підшкірною клітковиною (шия, підлопаткова ділянка).
  - **Внутрішньом'язові ін'єкції:** техніка введення у великі м'язові групи (круп, стегно).
  - **Внутрішньовенні ін'єкції та інфузії:** пункція яремної (у ВРХ та коней) або підшкірних вен кінцівок (у дрібних тварин).
4. **Освоїти ентеральні методи:** введення ліків через рот за допомогою пляшки, дренчера або шлункового зонда.
5. **Навчитися працювати з дозаторами:** використання автоматичних шприців-дозаторів та мультидозних ін'єкторів для масових обробок поголів'я.

Техніка безпеки

Виконання маніпуляцій потребує особливої обережності:

- **Захист від травматизму:** завжди розташовуватися збоку від тварини, уникаючи зон можливого удару кінцівками або головою.
- **Стерильність:** використовувати лише стерильні одноразові голки та шприци. Категорично заборонено торкатися руками канюлі голки або поршня шприца.
- **Профілактика випадкових уколів:** не надівати ковпачок на використану голку рукою (використовувати метод «черпака» або контейнер). При випадковому пораненні негайно обробити рану антисептиком.

- **Перевірка препаратів:** перед введенням обов'язково перевірити назву, концентрацію, термін придатності та цілісність ампули/флакона.

Зміст основного матеріалу

Ефективність лікування на 50% залежить від правильно обраного методу введення. Студент вивчає, що:

- **Внутрішньовенно** вводяться лише водні розчини (заборонено вводити суспензії та олійні розчини через ризик емболії).
- **Внутрішньом'язово** вводять препарати, що потребують створення «депо» для поступового всмоктування.
- **Підшкірно** вводять великі об'єми ізотонічних розчинів або вакцини. Особлива увага приділяється випуску повітря зі шприца перед ін'єкцією та контролю положення голки (аспіраційна проба).

Підсумки

За результатами розділу здобувач повинен самостійно виконувати основні види ін'єкцій, вміти розраховувати об'єм препарату на масу тіла тварини та спостерігати за реакцією пацієнта під час і після маніпуляції. Критерієм успіху є технічно правильне виконання процедури з мінімальним стресом для тварини та повною безпекою для персоналу.

ТЕМА 3: Правила виготовлення гербарію. Зібрати гербарій лікарських та отруйних рослин

Мета заняття

Навчитися ідентифікувати лікарські та отруйні рослини в їхньому природному середовищі, вивчити їхню фармакологічну дію на організм тварин та опанувати методику наукової консервації рослинного матеріалу для подальшого вивчення.

Завдання для здобувачів

Під час польових досліджень та обробки рослин, здобувач повинен:

1. **Провести пошук та збір:** Знайти не менше 15–20 видів рослин (згідно з індивідуальним завданням), що мають ветеринарне значення.
2. **Забезпечити правильну виїмку:** Збирати рослини разом із кореневою системою (якщо це можливо), суцвіттями та плодами для повної морфологічної характеристики.
3. **Виконати сушіння:** Провести пресування рослин між аркушами гігроскопічного паперу під гнітом, забезпечуючи щоденну заміну паперу.
4. **Провести етикетування:** Для кожного зразка вказати українську та латинську назви, родину, місце збору, дату та основні фармакологічні властивості (наприклад, «протизапальна» або «гепатотоксична»).
5. **Змонтувати гербарій:** Закріпити висушені рослини на аркушах формату А4, дотримуючись естетичних та наукових вимог.

Техніка безпеки

Робота з рослинним матеріалом, особливо отруйним, вимагає обережності:

- **Захист шкіри та слизових:** Збір невідомих або завідомо отруйних рослин (наприклад, *чемериця*, *блекота*, *борщівник*) проводити лише у рукавичках. Уникати потрапляння соку рослин в очі.
- **Гігієна:** Після роботи з гербарієм обов'язково ретельно мити руки з милом.
- **Польова безпека:** Під час експедицій на пасовища та у ліси використовувати закрите взуття та одяг для захисту від кліщів та комах.
- **Екологічна етика:** Не збирати рослини, занесені до Червоної книги України. Збір проводити подалі від сміттєзвалищ та автошляхів.

Зміст основного матеріалу

Здобувач має розрізняти рослини за їхнім впливом на організм:

- **Лікарські рослини:** Вивчаються за групами діючих речовин (алкалоїди, глікозиди, ефірні олії, вітаміни). Наприклад, *кропива дводомна* (вітамінна, кровоспинна), *ромашка аптечна* (антисептична).
- **Отруйні рослини:** Класифікуються за переважною дією на органи (наприклад, рослини, що вражають ЦНС, ШКТ або серце). Наприклад, *жовтець* (подразнююча дія), *цикута отруйна* (судомна дія). Правильно оформлений гербарій є документом, що підтверджує вміння майбутнього лікаря орієнтуватися в компонентах кормової бази та джерелах природної сировини.

Підсумки

За результатами роботи студент повинен надати оформлений альбом-гербарій. Здобувач має вміти за зовнішніми ознаками відрізнити корисну рослину від токсичної, що є критично важливим для профілактики масових отруєнь тварин на пасовищах та при заготівлі сіна.

ЗРАЗОК ГЕРБАРНОЇ ЕТИКЕТКИ

Етикетка розміщується у нижньому правому куті гербарного аркуша (розмір приблизно 10x15 см).

ГЕРБАРІЙ ЛІКАРСЬКИХ ТА ОТРУЙНИХ РОСЛИН (наприклад)
Українська назва: Ромашка лікарська
Латинська назва: <i>Matricaria chamomilla</i> L.
Родина: Айстрові (Asteraceae)
Місце збору: околиці м. Кам'янець-Подільський, луки біля р. Смотрич
Дата збору: 25 травня 2026 р.
Фармакологічна група: Протизапальний, антисептичний, спазмолітичний засіб.
Зібрав (ПІБ студента):
Перевірив (ПІБ викладача): _____

КОНТРОЛЬНІ ЗАПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

Блок 1: Організація аптечної справи та облік

1. У чому полягає принципова різниця між ветеринарною аптекою відкритого та закритого типу щодо їх функцій та клієнтів?
2. Які вимоги ставляться до приміщень, де зберігаються лікарські засоби (температура, вологість, світловий режим)?
3. Опишіть порядок отримання та приймання товару у ветеринарній аптеці. Які документи підтверджують якість препарату?
4. Які лікарські засоби належать до **списку А** та **списку Б**? Опишіть правила їх зберігання (правило «ключ-печатка»).
5. Як здійснюється документальний облік отруйних речовин? Які реквізити повинні бути у журналі суворого обліку?

Блок 2: Техніка введення лікарських форм

6. Назвіть основні переваги та недоліки парентеральних методів введення порівняно з ентеральними.
7. Опишіть алгоритм підготовки місця ін'єкції та інструментарію. Що таке асептика та антисептика в умовах ферми?
8. Які існують анатомічні орієнтири для внутрішньом'язових ін'єкцій у різних видів тварин (ВРХ, свині, коні, дрібні тварини)?
9. Які небезпечні ускладнення можуть виникнути при неправильному внутрішньовенному введенні ліків? Як їх попередити?
10. Опишіть техніку введення рідких лікарських форм через рот (перорально) та правила безпеки при роботі з зондом.

Блок 3: Ветеринарна фітотерапія та токсикологія

11. Які основні правила збору лікарських рослин (час збору, фази вегетації для різних частин рослини)?

- 12.Опишіть технологію сушіння рослин: як уникнути втрати діючих речовин (ефірних олій, глікозидів)?
- 13.Назвіть 5 найпоширеніших отруйних рослин вашого регіону та опишіть їхній вплив на організм тварин.
- 14.Які морфологічні ознаки допомагають відрізнити лікарську рослину від її отруйного двійника (наприклад, ромашку лікарську від собакиручі)?
- 15.Яку роль відіграє етикетування гербарію у науковій та практичній роботі ветеринарного лікаря?

Оцінювання результатів навчальної практики.

Згідно робочої програми дисципліни «Ветеринарна фармакологія» оцінюється за 100 бальною шкалою, навчальна практика оцінюється в 5 балів і входить в загальну кількість балів поточного контролю. Оцінювання проводиться у формі опитування. Після закінчення навчальної практики здобувачі готують гербарій та дають відповіді на питання трьох блоків, кожен з яких має еквівалент в сумі 1го балу, а гербарій оцінюється – 2 бали. Кількість набраних балів сумується.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна:

1. Гужва Н. М. та ін. *Ветеринарна фармакологія. Практикум*. К.: Аграрна освіта, 2019. 320 с.
2. Духницький В. Б., Деркач І. М., Прус М. П. *Ветеринарна фармакологія: підручник*. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2021. 564 с. (Перевидання з оновленими нормами).
3. Духницький В. Б. та ін. *Ветеринарна клінічна фармакологія: навчальний посібник*. К.: ЦУЛ, 2017. 340 с.
4. Сторчак Ю. Г. *Фармакологія з основами рецептури: навчальний посібник для ветеринарних спеціалістів*. Вінниця: Нова Книга, 2020. 280 с.

Додаткова (рослини та токсикологія):

5. Байса Н. М. *Лікарські рослини у ветеринарній медицині: довідник*. Львів: ПП «Арал», 2018. 215 с.
6. Духницький В. Б., Бойко Г. В. *Ветеринарна токсикологія: підручник*. К.: ВЦ НУБіП України, 2016. 360 с.
7. Хмельницький Г. О. та ін. *Токсикологія отруйних рослин: навч. посібник для магістрів вет. медицини*. Біла Церква, 2015.

Нормативно-правова:

8. *Закон України «Про ветеринарну медицину»* (редакція від 2023 року).
9. *Державний реєстр ветеринарних препаратів України* (електронний ресурс, постійне оновлення).

Методичні рекомендації щодо проходження навчальної практики з навчальної дисципліни «Ветеринарна фармакологія» для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності Н6 (211) «Ветеринарна медицина» / *Тетяна ТОКАРЧУК*. Кам'янець-Подільський: ЗВО «ПДУ», 2026. 23 с., 1,04 ум.др.ар.